

Effectief lesgeven met YouTube

Verlag uit de praktijk

Diverse geschiedenisdocenten hebben in de afgelopen jaren instructievideo's gemaakt over tal van historische onderwerpen. Deze video's worden massaal bekeken door leerlingen in zowel onder- als bovenbouw, van vmbo tot vwo. Het laat zien dat YouTube niet meer weg te denken is uit het moderne geschiedenisonderwijs. Maar hoe kun je dit online videokanaal nu zo effectief mogelijk in de les gebruiken?

Mark Hagenaars is docent geschiedenis aan Het Lyceum van CSG De Goudse Waarden in Gouda en YouTube-docent.

Met het sluiten van de scholen in maart 2020 moesten wij als sectie geschiedenis, net als alle andere collega's in het land, bedenken hoe we de lessen in deze nieuwe situatie vorm gingen geven. Voordat 'corona' haar intrede deed, hadden we al de nodige stappen gezet in het digitaliseren van ons onderwijs. Dit deden we onder andere met behulp van LessonUp en de online leeromgeving van de geschiedismethode *Memo*. Hoewel dit prima werkte en we daar ook mee verder zijn gegaan, wilden we meer. Het feit dat de leerlingen thuiszaten en daar de lessen achter hun computer volgden, maakte de wens om over meer digitale opdrachten en middelen te beschikken alleen maar groter.

Onze voorkeur ging uit naar leerlingen zelf online actief aan de slag te laten gaan met de lesstof. YouTube werd daarbij een belangrijk hulpmiddel. In de derde klassen van havo en vwo startten we als eerste met het gebruik hiervan in de les. YouTube fungeerde als instructie, als bron en als eindproduct bij het behandelen van onderwerpen uit de geschiedenis van Nederland in de twintigste eeuw.

Voordat de lockdown van start ging, hadden we het plan opgevat om leerlingen in duo's (bronnen)onderzoek te laten doen over een onderwerp uit deze periode. We zouden elk van de tien door ons geselecteerde onderwerpen, waaronder 'verzuiling', 'verzorgingsstaat', 'dekolonisatie van Nederlands-Indië' en 'tweede feministische golf'

Boven: Screenshot uit een video over Sophie Scholl op het YouTube-kanaal *Geschiedenis in beweging*.

Onder: Mark Hagenaars geeft zelf uitleg op z'n YouTube-kanaal.

kort in de klas introduceren. Daarna zouden de leerlingen een keuze maken uit een van deze onderwerpen en vervolgens zelf met bronnen aan de slag gaan om een (klein) historisch onderzoek te doen. Deze aanpak lieten we nu varen, omdat de uitleg via Teams (dat bij ons op school vanaf maart 2020 als platform werd ingezet) naar ons idee niet ideaal was. Zo haperden wiferverbindingen regelmatig, waardoor leerlingen delen van de instructie misten, en waren de lessen ingekort, wat zorgde voor een beperkte instructietijd. Bovendien gaf het praten tegen een beeldscherm met weinig interactie ons geen voldoening. We besloten daarom ingesproken powerpoint-presentaties met suggesties voor bronnen over de diverse onderzoeksonderwerpen op YouTube te plaatsen. Leerlingen konden deze presentaties vervolgens gebruiken voor hun eigen onderzoek. Het onderzoek moest uiteindelijk leiden tot een eigen (YouTube)video, waaraan een beoordeling was gekoppeld. Deze aanpak van de opdracht in klas 3 werkte goed. De leerlingen waren enthousiast en creatief aan het werk en wij als geschiedenisdocenten konden ons vooral richten op het van afstand begeleiden van de opdracht.

Smaak te pakken

Na deze succesvolle opdracht had ik de smaak te pakken. Ik was enthousiast geworden om meer video's en opdrachten te gaan maken met YouTube als uitgangspunt en besloot een eigen YouTube-kanaal op te zetten, dat ik de naam 'Geschiedenis

in beweging' meegaf. De naam van het kanaal sloeg hierbij niet alleen op de bewegende beelden van YouTube, maar ook op meningen en invalshoeken die bij een vak als geschiedenis steeds anders zijn. De discussies over het wel of niet neerhalen van standbeelden van personen als Jan Pieterszoon Coen of de aandacht die het slavenrijverleden tegenwoordig krijgt, zijn daar slechts twee voorbeelden van. Mijn YouTube-kanaal is inmiddels alweer meer dan een jaar online en elke week plaats ik er minimaal één nieuwe video. Veel YouTube-kanalen die gemaakt zijn voor het geschiedenisonderwijs bestaan voor een groot deel uit algemene instructievideo's. Het zijn vaak ingesproken powerpointpresentaties met uitleg over historische onderwerpen en vaardigheden. Tienduizenden leerlingen bekijken dagelijks deze video's voor het leren van een toets of (school)examen. Op zich is daar helemaal niets mis mee. Leerlingen kunnen immers op YouTube de uitleg die ze van hun docent hebben gehad nog eens terugkijken of op een andere manier de stof uitgelegd krijgen. Op mijn kanaal zijn dergelijke video's ook terug te vinden. Ik kies er bij mijn video's overigens wel bewust voor om regelmatig zelf in beeld te komen. Op die manier heb ik, ook al is het maar een gevoel, contact met mijn leerlingen. Ik hoorde van leerlingen terug dat ze het fijn vonden om bij het bekijken van deze video's mij als docent er letterlijk bij te hebben. Om jezelf als docent in beeld te krijgen, hoef je in principe alleen de webcam aan te zetten en die mee te laten lopen met de powerpoint die je inspreekt. Ik wilde het echter wat 'professioneler' aanpakken en koos ervoor een *green screen* te gebruiken. Om kosten te besparen heb ik mijn eerste *green screen* zelf in elkaar geknutseld met een stuk canvas en groene verf. Later heb ik een inklapbaar groen scherm gekocht en ook gezorgd dat mijn stemgeluid op de video's goed te verstaan was. Een externe microfoon, die overigens niet duur hoeft te zijn, is wat dat betreft een noodzakelijke investering. Verder gebruik ik een videobewerkingsprogramma om alles samen te voegen en de video's een eigen stijl te geven. Langzamerhand heb ik deze algemene instructievideo's omgevormd naar minidocumentaires, waarbij elke keer een onderzoeksvraag centraal staat en deze aan het eind van de video beantwoord wordt.

Niet alleen bekijken

Als leerlingen instructievideo's op YouTube alleen maar bekijken en van video naar video gaan, ligt het gevaar op de loer dat er slechts sprake is van het 'consumeren' van de lesstof. Het verwerken en toepassen van kennis dat moet leiden tot historisch denken, komt dan niet of nauwelijks aan bod. Dit probleem werd al in 2016 aangekaart door historicus Bernard Kors. Hij besteedde in zijn masterscriptie publieksgeschiedenis aan de

Universiteit van Amsterdam aandacht aan de betekenis van YouTube in het geschiedenisonderwijs. In zijn afstudeerproject *Geschiedenisles op YouTube* stelde hij kritische vragen en kwam hij met een aantal suggesties.¹

Om leerlingen actief te laten leren met behulp van YouTube-video's is het naar mijn mening noodzakelijk om opdrachten te koppelen aan de video's. Dat kan op verschillende manieren en niveaus. Als ik mijn instructievideo's bij de historische context over de verlichting als voorbeeld neem, dan valt te denken aan opdrachten met bijvoorbeeld LessonUp, Microsoft Forms of Google Formulieren. Leerlingen kunnen met deze programma's de kennis uit de instructievideo's in zowel opdrachten als vragen verwerken. Dergelijke opdrachten zijn met genoemde programma's snel en eenvoudig te maken. ▶

1 Bernard Kors, *Geschiedenisles op YouTube*.

Tips voor het maken van YouTube-video's

- Bedenk vooraf duidelijk wie je doelgroep is.
- Zorg dat je goed te verstaan bent. Een externe microfoon is aan te raden en hoeft niet duur te zijn.
- Begin 'simpel'. Een ingesproken powerpoint is niet 'minder' dan een strak gemonteerde video.
- Zorg voor een herkenbare stijl.
- Koppel de video's aan activerende didactische opdrachten.

Een andere mogelijkheid is het gebruik van infographics in combinatie met YouTube-video's. Een infographic geeft met tekst en beeld in een oogopslag informatie over een bepaald onderwerp. In steeds meer kranten, tijdschriften, schoolboeken en op internet worden infographics gebruikt. Het is voor leerlingen, die steeds meer beeldgericht zijn, een handige manier om kennis op te doen en (historische) verbanden te leggen. Ik heb gebruikgemaakt van de infographics die Sander Schinkel voor mij heeft vormgegeven. Sander is een grafisch ontwerper die gespecialiseerd is in het maken van infographics. Op zijn website historgraphic.com staan mooie infographics over verschillende historische onderwerpen. Zijn visualisaties van de geschiedenis zijn terug te zien in mijn video's over de *Rote Armee Fraktion* (aansluitend bij de historische context Duitsland 1918-1991 voor havo en vwo) en de Belgische Opstand (passend bij de historische context De Verlichting 1650-1900 voor vwo). Naast het feit dat deze video's er visueel aantrekkelijk door worden, dienen de infographics ook als basis voor verwerkingsopdrachten. Kenmerkend voor deze opdrachten is dat het hele onderwerp (of een groot gedeelte ervan) is samengevat in een of meerdere infographics. Een aantal bijschriften van de beelden is verwijderd, waarbij leerlingen door het aan- en invullen van deze bijschriften kunnen laten zien dat ze de stof beheersen. Een compleet 'ingevulde' infographic levert daardoor niet alleen een visuele samenvatting op, maar laat ook de verbanden bij een historisch onderwerp zien. Een andere opdracht met dit materiaal zou

kunnen zijn dat alle beelden los geknipt worden, zodat de vaardigheid die betrekking heeft op chronologie geoefend kan worden. Alle genoemde opdrachten kunnen zowel in digitale als in papieren vorm worden gedaan.

Zelf een video maken

De meest activerende werkvorm met YouTube die ik tot nu toe heb ingezet, is leerlingen zelf voor en achter de camera zetten en ze een YouTube-video laten maken. Dat kan bij elk willekeurig geschiedenisonderwerp worden gedaan, variërend van brugklas tot examenklas. Het meest eenvoudige is het laten inspreken van een powerpointpresentatie en deze als filmpje op YouTube te plaatsen. Hoewel leerlingen best digitaal vaardig zijn, blijkt dat ze het best lastig vinden om een dergelijke video te maken. Ook hiervoor bood YouTube uitkomst. De handleiding *Het maken van een filmpje met powerpoint* was zo gemaakt en ideaal om te gebruiken in de les. Het maken van een vlog of minidocumentaire is wellicht wat complexer, maar kan wel leiden tot mooie eindproducten bij een opdracht.

Natuurlijk kost het beoordelen van filmpjes tijd. Maar vergeleken met het nakijken van een geschreven werkstuk, opdracht of toets, hoeft dit geen extra tijd te kosten. Het beoordelen van een filmopdracht gebeurt op basis van een beoordelingsformulier. In de praktijk blijkt dat het nakijken met een beoordelingsformulier ook sneller gaat. Een andere factor die het nakijken versnelt, is het laten samenwerken door leerlingen aan een

Voorbeeld van een 'historgraphic' van Sander Schinkel in de YouTube-video over de Belgische Opstand, die ook te gebruiken is als verwerkingsopdracht.

S

DE BELGISCHE OPSTAND 1830

DE OORZAKEN

KONING WILLEM I
1772-1843

Koning Willem I had veel macht en ging zijn eigen gang, waarbij hij de Zuidelijke Nederlanden op vele terreinen benadeelde.

POLITIEK
Belangrijke posities in de regering, ambtenarenapparaat, leger en de rechtspraak werden ingenomen door mensen uit het Noorden.

GOEDSDIENST
De protestanten kregen meer vrijheden dan de katholieken. Dit leidde tot conflicten met de katholieke kerk in het Zuiden.

STAATSSCHULD
Het Zuiden moest meebetalen aan de staatsschuld van het Noorden, waarvoor ze ook in economisch opzicht werden benadeeld.

TAALBESLUIT
In het Zuiden sprak een deel van de bevolking in de taal van de overige Franse Nederlanden. Willem I voerde echter Nederlands in als officiële taal.

KAARTJE → CONGRES VAN WENEN
Samen met Luxemburg werden de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden samengevoegd tot een sterke staat ten noorden van Frankrijk.

filmpje. Tweetallen, maar zeker ook drietallen zorgen ervoor dat het aantal filmpjes dat beoordeeld moet worden, beperkt wordt. Daarnaast is het raadzaam om de lengte van een filmpje tot een maximum te beperken. Vijf tot zeven minuten per filmpje is meer dan genoeg. Leerlingen leren hiermee bovendien om alleen de hoofdlijnen te behandelen. Mijn leerlingen krijgen tijdens de les behoorlijk wat tijd om aan hun filmpje te werken. Het voordeel daarbij is dat ik niet alleen hun vragen kan beantwoorden, maar ook het (samenwerkings)proces kan zien. Dit proces neem ik ook mee bij de beoordeling.

Extra video's

Vlak voor de examenperiode neemt het aantal kijkers van YouTube-video's enorm toe. Video's die gericht zijn op de historische contexten zijn dan erg populair. De nadruk van deze video's ligt ook hierbij vaak op de (historisch) inhoudelijke kant. Oefenen met historische vaardigheden en examenvragen komt minder aan bod. Naar mijn idee is dat een gemiste kans, want het aanleren van historische vaardigheden is voor leerlingen net zo belangrijk of misschien wel belangrijker. Vandaar dat ik naast 'gewone' instructievideo's, ook video's heb gemaakt over historische vaardigheden en historische begrippen met een koppeling naar oude examenvragen.

Daarnaast merkte ik in de dagelijkse lespraktijk dat leerlingen het vaak lastig vinden om spotprenten te interpreteren. Deze constatering bracht me op het idee om een video te maken over het analyseren van spotprenten. Aan de hand van een stappenplan dat ik in de video beschrijf, kunnen leerlingen oefenen met het toepassen van

spotprenten op een historische gebeurtenis of ontwikkeling. In de beschrijving van de video heb ik vervolgens een flink aantal andere spotprenten gezet, waarmee leerlingen zelf aan de slag kunnen met het stappenplan.

Leerlingen hebben niet alleen moeite met spotprenten, maar halen ook bepaalde historische begrippen regelmatig door elkaar. Te denken valt bijvoorbeeld aan het verschil tussen 'hofstelsel' en 'feodaal stelsel', het onderscheid tussen het 'sociaal contract' van John Locke en de 'volkssoevereiniteit' van Jean-Jacques Rousseau en het naast elkaar zetten van de kenmerken van 'handelskapitalisme' en 'industriële kapitalisme'. Hoewel deze begrippen niet altijd expliciet in de stofomschrijving van het centraal examen staan, zijn het wel zaken die belangrijk zijn om het vak geschiedenis te begrijpen. Bovendien worden deze begrippen regelmatig teruggevraagd op het examen. Een aantal begrippen die vaak door elkaar worden gehaald heb ik in YouTube-video's aan de orde gesteld. Daarbij leg ik deze begrippen uit en koppel ik ze aan examenvragen. Leerlingen zien dan direct hoe deze begrippen terugkomen in het (eind)examen en hoe ze vervolgens de betreffende vraag moeten beantwoorden.

Het werken met YouTube-video's in de geschiedenislessen biedt op alle niveaus veel mogelijkheden. Didactische opdrachten bij de video's, op wat voor manier dan ook, zijn naar mijn mening wel noodzakelijk om YouTube een meerwaarde te geven. Afgelopen jaar heb ik veel tijd gestoken in het opzetten van mijn eigen YouTube-kanaal. Bij de start ervan merkte ik dat ik een aantal denkbeeldige barrières moest doorbreken. Is het wel iets voor mij? Hoe pak je dat aan? Kun je er wat mee in de les? Kost het niet te veel tijd? Maar nu ik eenmaal de stap heb gezet, merk ik dat het steeds leuker wordt. Een extra leuke bijkomstigheid zijn ook de reacties en vragen die ik van leerlingen uit het hele land krijg die mijn video's bekijken. ■

Een voorbeeld van een les en twee invulbare 'histographics' bij de video's op *Geschiedenis in beweging* zijn te vinden op www.vgnkleio.nl.

Verder lezen en kijken

Bernard Kors, *Geschiedenisles op YouTube. Over de betekenis van online instructievideo's voor het middelbaar geschiedenisonderwijs* (masterthesis publieksgeschiedenis, Universiteit van Amsterdam, 2016), scripties.uba.uva.nl/scriptie/615725.

historgraphic.com. Website met historische infographics, gemaakt door grafisch ontwerper Sander Schinkel.

www.youtube.com/c/geschiedenisinbeweging. Het YouTube-kanaal van Mark Hagens met video's over historische onderwerpen en vaardigheden.